

ISSN: 2181-9416

ЮРИСТ АХБОРОТНОМАСИ

ВЕСТНИК ЮРИСТА * LAWYER HERALD

ҲУҚУҚИЙ, ИЖТИМОИЙ, ИЛМИЙ-АМАЛИЙ ЖУРНАЛ

CYBERLENINKA

НАУЧНАЯ ЭЛЕКТРОННАЯ
БИБЛИОТЕКА
LIBRARY.RU

ISSN 2181-9416
Doi Journal 10.26739/2181-9416

ЮРИСТ АХБОРОТНОМАСИ

4 СОН, 1 ЖИЛД

ВЕСТНИК ЮРИСТА

НОМЕР 4, ВЫПУСК 1

LAWYER HERALD

VOLUME 4, ISSUE 1

TOSHKENT-2021

ЮРИСТ АХБОРОТНОМАСИ
ҳуқуқий, ижтимоий, илмий-амалий журнали
№4 (2021) DOI <http://dx.doi.org/10.26739/2181-9416-2021-4>

Бош муҳаррир:
Рабиев Шерзод Миржалилович

Адлия вазирлиги қошидаги
Юристар малакасини ошириш
маркази директори

Бош муҳаррир ўринбосари:
Отажонов Абборжон Анварович

Адлия вазирлиги қошидаги
Юристар малакасини ошириш
маркази директори ўринбосари
юридик фанлари доктори, профессор

ЮРИСТ АХБОРОТНОМАСИ
ҳуқуқий, ижтимоий, илмий-амалий журнали
ТАҲРИР ҲАЙЪАТИ:

Окюлов Омонбой

*Юристар малакасини ошириш маркази
профессори, юридик фанлар доктори,
профессор, Ўзбекистон Республикасида хизмат
кўрсатган юрист*

Саидова Лола Абдувахидовна

*Юристар малакасини ошириш маркази
профессори, юридик фанлар доктори*

Тошев Бобокул Норқобилович

*Юристар малакасини ошириш маркази
кафедра мудири, юридик фанлар доктори*

Мамасиддиқов Музаффаржон Мусажонович

*Ўзбекистон Республикаси Бош прокуратураси
Академияси бошлигининг ўринбосари*

Отахонов Фозилжон Хайдарович

*Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси
ҳузуридаги қонунчилик муаммолари ва
парламент тадқиқотлари институтининг
директори, юридик
фанлар доктори, доцент*

Баймолдина Зауреш Ҳамитовна

*Қозғистон Республикаси Олий Суди
Академияси ректори, юридик фанлари номзоди*

Годунов Валерий Николаевич

*Белорус давлат университети ўқув муассасаси
"Судьялар, прокуратура, суд ва адлия
муассасалари ходимларини қайта тайёрлаш ва
малакасини ошириш институти" директори,
юридик фанлари доктори, профессор*

Масъул котиб:

Раҳманов Шухрат Наимович

*Юристар малакасини ошириш маркази
кафедра мудири, юридик фанлар номзоди*

Саҳифаловчи: Халиков Миртоҳир Мирзакирович

Контакт редакцији журнали:

100001, город Ташкент, улица Катта Дархон, 6.
WEB: yuristjournal.uz
E-mail: info@yuristjournal.uz
yuristjournal@gmail.com
Телефон: (+99871) 2345345

Contact Editorial Staff

100001, Katta Darhon str. 6, Tashkent, Uzbekistan
WEB: yuristjournal.uz
E-mail: info@yuristjournal.uz
yuristjournal@gmail.com
Telephone: (+99871) 2345345

**Общественно-правовой и научно-практический журнал
ВЕСТНИК ЮРИСТА**

№4 (2021) DOI <http://dx.doi.org/10.26739/2181-9416-2021-4>

**Главный редактор:
Рабиев Шерзод Миржалилович**

Директор Центра повышения квалификации юристов при Министерстве юстиции

**Заместитель главного редактора:
Отажонов Абдоржон Анварович**

Первый заместитель директора Центра повышения квалификации юристов при Министерстве юстиции, доктор юридических наук, профессор

**РЕДАКЦИОННАЯ КОЛЛЕГИЯ:
Общественно-правовой и научно-практический журнал
ВЕСТНИК ЮРИСТА**

Окюлов Омонбой

Профессор Центра повышения квалификации юристов, доктор юридических наук, профессор, Заслуженный юрист Республики Узбекистан

Саидова Лола Абдувахидовна

Профессор Центра повышения квалификации юристов, доктор юридических наук

Тошев Бобокул Норкobilович

Заведующий кафедрой Центра повышения квалификации юристов, доктор юридических наук

Мамасиддиқов Музаффаржон Мусажонович

Заместитель начальника Академии Генеральной прокуратуры Республики Узбекистан

Отахонов Фозилжон Хайдарович

Директор Института проблем законодательства и парламентских исследований при Олий Мажлисе Республики Узбекистан, доктор юридических наук, доцент

Баймолдина Зауреш Хамитовна

Ректор Академии правосудия при Верховном Суде Республики Казахстан, кандидат юридических наук

Годунов Валерий Николаевич

Директор учреждения образования "Институт переподготовки и повышения квалификации судей, работников прокуратуры, судов и учреждений юстиции Белорусского государственного университета", доктор юридических наук, профессор

Масъул котиб:

Рахманов Шухрат Наимович

Заведующий кафедрой Центра повышения квалификации юристов, кандидат юридических наук

Верстка: Халиков Миртохир Мирзакирович

Контакт редакции журнала:
100001, город Ташкент, улица Катта Дархон, 6.
WEB: yuristjournal.uz
E-mail: info@yuristjournal.uz
yuristjournal@gmail.com
Телефон: (+99871) 2345345

Contact Editorial Staff
100001, Katta Darhon str. 6, Tashkent, Uzbekistan
WEB: yuristjournal.uz
E-mail: info@yuristjournal.uz
yuristjournal@gmail.com
Telephone: (+99871) 2345345

**Public, legal and scientific-practical journal of
LAWYER HERALD
№4 (2021) DOI <http://dx.doi.org/10.26739/2181-9416-2021-4>**

**Chief Editor:
Rabiyev Sherzod Mirjalilovich**

Director of the Lawyers' Training Center
under the Ministry of Justice

**Deputy Chief Editor:
Otajonov Abrorjon**

First Deputy Director of the Lawyers' Training
Center under the Ministry of Justice, Doctor of
Law Sciences, Professor

EDITORIAL BOARD

**Public, legal and scientific-practical journal of
LAWYER HERALD**

Oqyulov Omonboy

*Professor at the Lawyers' Training Center, Doctor
of Law Sciences, Professor, Honored Lawyer of
the Republic of Uzbekistan*

Saidova Lola

*Professor at the Lawyers' Training Center,
Doctor of Law Sciences*

Toshev Bobokul

*Head of the Department at the Lawyers' Training
Center, Doctor of Law Sciences*

Mamasiddikov Muzaffarjon

*Deputy Head of the Academy of the General
Prosecutor's office of the Republic of Uzbekistan*

Otaxonov Foziljon

*Director of the Legislation and Parliamentary
Research Institute under the Oliy Majlis of the
Republic of Uzbekistan
Doctor of the Science of Law, Associate Professor*

Baymoldina Zauresh

*Rector of the Academy of Justice at the Supreme
Court of the Republic of Kazakhstan, Candidate of
Legal Sciences*

Godunov Valeriy

*Director of the educational institution «Institute
for retraining and advanced training of judges,
employees of the prosecutor's office, courts
and justice institutions of the Belarusian State
University», Doctor of Law Sciences, Professor*

**Executive Editor:
Rakhmanov Shukhrat**

*Head of the Department at the Lawyers' Training
Center, Candidate of Juridical Science*

Pagemaker: Khalikov Mirtokhir

Контакт редакции журнала:

100001, город Ташкент, улица Катта Дархон, 6.
WEB: yuristjournal.uz
E-mail: info@yuristjournal.uz
yuristjournal@gmail.com
Телефон: (+99871) 2345345

Contact Editorial Staff

100001, Katta Darhon str. 6, Tashkent, Uzbekistan
WEB: yuristjournal.uz
E-mail: info@yuristjournal.uz
yuristjournal@gmail.com
Telephone: (+99871) 2345345

МУНДАРИЖА

КОНСТИТУЦИЯВИЙ ҲУҚУҚ. МАЪМУРИЙ ҲУҚУҚ
МОЛИЯ ВА БОЖХОНА ҲУҚУҚИ

1. ОТАХОНОВ Фозилжон Хайдарович РОЛЬ ОЛИЙ МАЖЛИСА В ДОСТИЖЕНИИ НАЦИОНАЛЬНЫХ ЦЕЛЕЙ И ЗАДАЧ УСТОЙЧИВОГО РАЗВИТИЯ.....	8
2. ФАЙЗИЕВ Олим Раимкулович ДАВЛАТ ОРГАНЛАРИ ВА ТАШКИЛОТЛАРИНИНГ МУРОЖААТЛАР БИЛАН ИШЛОВЧИ ТАРКИБИЙ БЎЛИНМАЛАРИ ФАОЛИЯТИНИ ЯНАДА ТАКОМИЛЛАШТИРИШ МАСАЛАЛАРИ.....	17
3. РАХИМОВ Дилмуроджон Гуломжон ўғли ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИДА ДАВЛАТ ХИЗМАТИНИ БОШҚАРИШ ТИЗИМИНИНГ ТАШКИЛИЙ-ҲУҚУҚИЙ АСОСЛАРИ.....	25

ФУҚАРОЛИК ҲУҚУҚИ. ТАДБИРКОРЛИК ҲУҚУҚИ.
ОИЛА ҲУҚУҚИ. ХАЛҚАРО ХУСУСИЙ ҲУҚУҚ

4. РЎЗИНАЗАРОВ Шухрат Нуралиевич РАҚАМЛИ ТРАНСФОРМАЦИЯЛАШУВ ШАРОИТИДА ТАДБИРКОРЛИК ҚОНУН ХУЖЖАТЛАРИНИНГ ЭЛЕКТРОН ДАСТУРИЙ ТАЪМИНОТИНИ ИНТЕГРАЦИЯ ҚИЛИШ ИСТИҚБОЛЛАРИ.....	34
5. САДУЛЛАЕВ Қудрат Юсуббаевич ХАЛҚАРО ХУСУСИЙ ҲУҚУҚДА ЖИСМОНИЙ ШАХСНИНГ ҲУҚУҚЛАРИНИ ҲИМОЯ ҚИЛИШДА ВАСИЙЛИК ВА ҲОМИЙЛИКНИНГ БЕЛГИЛАНИШИ.....	43
6. РАХИМОВ Баҳром Рустамович ИНВЕСТИЦИЯ НИЗОСИНИ БОШЛАШНИНГ ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ҚОНУНЧИЛИГИГА МУВОФИҚ ҲУҚУҚИЙ АСОСЛАРИ	
7. ЖОЛДАСОВА Шахноза Батировна ХАЛҚАРО ХУСУСИЙ ҲУҚУҚДА ЧЕТ ЭЛ ҲУҚУҚИНИ ҚЎЛЛАШНИ РАД ЭТИШНИНГ ҲУҚУҚИЙ АСОСЛАРИ.....	55
8. ХУДАЙБЕРДИЕВА Гулнора Аманмуродовна ЎЗБЕКИСТОН МУСТАҚИЛЛИГИ ЙИЛЛАРИДА МУАЛЛИФЛИК ҲУҚУҚИ ВА ТУРДОШ ҲУҚУҚЛАРГА ОИД ҚОНУНЧИЛИКНИНГ ШАКЛЛАНИШИ ВА РИВОЖЛАНИШИНИНГ ХУСУСИЯТЛАРИ.....	63

МЕҲНАТ ҲУҚУҚИ. ИЖТИМОИЙ ТАЪМИНОТ ҲУҚУҚИ

9. ҲАМРОҚУЛОВ Баҳодир Мамашарифович МУДДАТЛИ МЕҲНАТ ШАРТНОМАСИ: НАЗАРИЙ ВА АМАЛИЙ МУАММОЛАР.....	69
10. РАХИМОВ Мирёқуб Актамович COVID-19ГА ҚАРШИ ЭМЛАШ ВА ХОДИМ ҲУҚУҚЛАРИ.....	75

**ЖИНОЯТ ҲУҚУҚИ, ҲУҚУҚБУЗАРЛИКЛАРНИНГ ОЛДИНИ ОЛИШ
КРИМИНОЛОГИЯ. ЖИНОЯТ-ИЖРОИЯ ҲУҚУҚИ**

11. ҚАЛАНДАРОВ Максуд Махмудович ҚУРОЛ, ЎҚ-ДОРИЛАР, ПОРТЛОВЧИ МОДДАЛАР ЁКИ ПОРТЛАТИШ ҚУРИЛМАЛАРИНИНГ ҒАЙРИҚОНУНИЙ МУОМАЛАСИ УЧУН ЖАВОБГАРЛИК ТЎҒРИСИДАГИ ГЕРМАНИЯ ВА ЎЗБЕКИСТОН ЖИНОЯТ ҚОНУНЧИЛИКЛАРИНИНГ ҚИЁСИЙ ТАҲЛИЛИ.....	82
12. ИБРОҲИМОВ Жамшид Абдуғофур ўғли ҚЎПОРУВЧИЛИК ОБЪЕКТИНИНГ ЖИНОЯТ-ҲУҚУҚИЙ ТАВСИФИ: ТЕРРОРЧИЛИК ХУСУСИЯТИГА ЭГА ЖИНОЯТ СИФАТИДА.....	88
13. ХАМЗАЕВ Дилавер Дилшод угли ТРАНСНАЦИОНАЛЬНЫЕ ФИНАНСОВЫЕ ПРЕСТУПЛЕНИЯ: ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ ВОПРОСЫ	94

**ЖИНОЯТ ПРОЦЕССИ. КРИМИНАЛИСТИКА,
ТЕЗКОР-ҚИДИРУВ ҲУҚУҚ ВА СУД ЭКСПЕРТИЗАСИ**

14. ТАДЖИБАЕВА Дилдора Абдурахимовна ПЕНИТЕНЦИАР РЕЦИДИВ ПРОФИЛАКТИКАСИНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ	
15. ҚУРБОНОВ Дилшоджон Махамадалиевич ТЕРГОВГА ҚАДАР ТЕКШИРУВ ЖАРАЁНИДА ҚОНУНИЙЛИКНИ ТАЪМИНЛАШ	109

ХАЛҚАРО ҲУҚУҚ ВА ИНСОН ҲУҚУҚЛАРИ

16. РАХМАНОВ Шухрат Наимович, ХАМДАМОВА Фируза Уразалиевна УЗБЕКИСТАН КАК ПОЛНОПРАВНЫЙ СУБЪЕКТ МЕЖДУНАРОДНОГО ПРАВА.....	115
17. САИДОВ Олим Чорикулович МАҲКУМЛАРНИ ТОПШИРИШ ИНСТИТУТИНИНГ ХАЛҚАРО-ҲУҚУҚИЙ ТАРТИБГА СОЛИНИШИ	126
18. САФАРОВА Шахло Пулатовна ИНСОН ҲУҚУҚЛАРИГА ОИД ТАЪЛИМНИ ШАКЛЛАНТИРИШ ВА РИВОЖЛАНТИРИШДА ХАЛҚАРО УНИВЕРСАЛ ТАШКИЛОТЛАРНИНГ ИШТИРОКИ.....	132

ТАҚРИЗЛАР

19. РАХМАНОВ Шухрат Наимович ОТЗЫВ НА МОНОГРАФИЧЕСКОЕ ИССЛЕДОВАНИЕ ХАМДАМОВОЙ ФЕРУЗЫ, МИРХАМИДОВОЙ МАХИННОРЫ «ПРАВА ЖЕНЩИН: МЕЖДУНАРОДНЫЕ СТАНДАРТЫ И НАЦИОНАЛЬНОЕ ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВО РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАН»	143
--	-----

ЮРИСТ АХБОРОТНОМАСИ ВЕСТНИК ЮРИСТА LAWYER HERALD

РАХИМОВ Бахром Рустамович

Тошкент давлат юридик университети мустақил изланувчи
E-mail: rakhimov.bakhrom@gmail.com

ИНВЕСТИЦИЯ НИЗОСИНИ БОШЛАШНИНГ ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ҚОНУНЧИЛИГИГА МУВОФИҚ ҲУҚУҚИЙ АСОСЛАРИ

For citation (иктибос келтириш учун, для цитирования): РАХИМОВ Б.Р. Инвестиция низосини бошлашнинг Ўзбекистон Республикаси қонунчилигига мувофиқ ҳуқуқий асослари // Юрист ахборотномаси – Вестник юриста – Lawyer herald. № 4 (2021). Б. 49-54.

 4 (2021) DOI <http://dx.doi.org/10.26739/2181-9416-2021-4-6>

АННОТАЦИЯ

Мақолада инвестиция низосини бошлашнинг Ўзбекистон Республикаси қонунчилигига мувофиқ ҳуқуқий асослари бўйича инвестиция соҳасидаги қонун ҳужжатларини кенг қўламли ислоҳ қилиш учун қонунчилик ташаббусинининг асосланганлиги ўрганилган. 2020 йил 26 январдан кучга кирган Ўзбекистон Республикасининг “Инвестициялар ва инвестиция фаолияти тўғрисида” ги Қонуни асосида инвестициявий низоларини ҳал этишнинг янгиланган ҳуқуқий тартиби ва бошқа қонун ҳужжатлари кўриб чиқилган. Ушбу қонунда инвестициявий низоларини ҳал қилишнинг янги Қонунчилик нормаларини ишлаб чиқиш ва қабул қилиш заруратига сабаб бўлган асосий омиллар ҳамда халқаро ҳамжамият томонидан бу соҳага киритилаётган асосий янгиликлари ўрганилган. Алоҳида эътибор халқаро шартномалар асосида инвестициявий арбитраж учун ҳуқуқий асосларга, шунингдек инвестиция низоларини кўп босқичли ҳал этиш процедураларига қаратилган. Инвестиция низоларини ҳал қилиш бўйича ушбу қонунчилик ёндашувининг халқаро тажриба билан қиёсий таҳлили амалга оширилган.

Бундан ташқари, Ўзбекистон Республикасининг “Инвестициялар ва инвестиция фаолияти тўғрисида” ги янги Қонунининг инвестиция низоларини ҳал этиш қоидалари ва нормалари бўйича аниқ нормалари таҳлил қилинган.

Калит сўзлар: ислоҳот, инвестиция низолари, низоларни ҳал қилиш, низоларни муқобил ҳал қилиш, инвестиция ҳуқуқи, медиация.

РАХИМОВ Бахром Рустамович,

Независимый соискатель Ташкентского
государственного юридического университета
E-mail: rakhimov.bakhrom@gmail.com

ПРАВОВЫЕ ОСНОВЫ ДЛЯ ИНИЦИИРОВАНИЯ ИНВЕСТИЦИОННОГО СПОРА СОГЛАСНО ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВУ РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАН

АННОТАЦИЯ

В статье рассмотрена обоснованность законодательной инициативы для проведения реформы инвестиционного законодательства в части правовых основ для инициирования инвестиционного спора согласно законодательству Республики Узбекистан. Проведен обзор правового регулирования разрешения инвестиционных споров на основании Закона Республики Узбекистан «Об инвестициях и инвестиционной деятельности», который вступил в силу 26 января 2020 года и других актов законодательства. Изучены основные факторы, обусловившие необходимость разработки и принятия в указанном Законе нововведений по разрешению инвестиционных споров, а также новшества, вводимые международным сообществом в этой области. Особое внимание уделено правовым основам по инвестиционному арбитражу на основании международных договоров, а также многоуровневой процедуры разрешения инвестиционных споров. Проведен сравнительный анализ законодательного подхода по разрешению инвестиционных споров с международным опытом.

Кроме того, анализированы некоторые положения Закона Республики Узбекистан «Об инвестициях и инвестиционной деятельности» в части, касательно норм разрешения инвестиционных споров.

Ключевые слова: реформа, инвестиционные споры, разрешение споров, альтернативное урегулирование споров, инвестиционное право, медиация.

RAKHIMOV Bakhrom

Independent researcher of Tashkent State University of Law

E-mail: rakhimov.bakhrom@gmail.com

LEGAL BASIS FOR INITIATING AN INVESTMENT DISPUTE IN ACCORDANCE WITH THE LEGISLATION OF THE COUNTRY OF UZBEKISTAN**ANNOTATION**

The article examines the justified bases for a large-scale reform of the legislation for legal basis for initiating an investment dispute in accordance with the legislation of the country of Uzbekistan. A review of the updated legal regulation of the resolution of investment disputes is being carried out on the basis of the Law of the Republic of Uzbekistan “On Investments and Investment Activities”, which entered into force on January 26, 2020 and other legislative acts. The main factors that led to the need to develop and adopt in the above mentioned Law new legislative norms for resolving investment disputes, as well as its main novelties on the part of the international community are studied. Particular attention is paid to the legal framework for investment arbitration based on international treaties, as well as a multi-level procedure for resolving investment disputes. A comparative analysis of this legislative approach to resolving investment disputes is carried out with international experience.

In addition, the specific provisions of the new Law of the Republic of Uzbekistan “On Investments and Investment Activity” in terms of norms for resolving investment disputes are analyzed.

Keywords: reform, investment disputes, dispute resolution, alternative dispute resolution, investment law, mediation.

Бугунги кунда Ўзбекистон Республикаси давлат сиёсатининг устувор йўналишларидан бири бу инвестиция муносабатларини янада ривожлантириш бўлиб, унинг доирасида инвестиция фаолиятини тарбтибга солувчи меъёрий-ҳуқуқий базани такомиллаштириш зарурати туғилмоқда. Чунки мамлакатнинг инвестициявий жозибadorлигини таъминловчи энг муҳим омиллардан бири бу халқаро инвестиция ҳуқуқи нормаларига асосланган миллий қонунчилик базасининг мавжудлигидир.

Таъкидлаш лозимки, 2020 йил бошида Ўзбекистон Республикасининг “Инвестициялар ва инвестиция фаолияти тўғрисида”ги Қонуни кучга кирди, бу инвестиция фаолияти соҳасидаги ягона ҳужжат бўлиб, Ўзбекистон Республикасининг “Чет эл инвестициялари тўғрисида”ги, “Инвестиция фаолияти тўғрисида”ги ва “Чет эл инвесторлари ҳуқуқларини ҳимоя қилиш кафолатлари ва чоралари тўғрисида”ги қонунларининг асосий қоидаларини ўзида мужассам этган.

Мулк ҳуқуқи кафолатланадиган қулай инвестиция муҳитини яратиш, шунингдек, инвесторларнинг мулк ҳуқуқларини ҳимоя қилишнинг самарали механизмлари ва ҳолис институтлари, шу жумладан инвесторнинг мулк ҳуқуқларини таъминлашнинг самарали тизими қулай инвестиция муҳитини яратишнинг асосий шартларидан биридир.

Ўзбекистон Республикасининг “Инвестициялар ва инвестиция фаолияти тўғрисида”ги Қонуни инвестиция фаолияти доирасида Ўзбекистон Республикаси билан муносабатларда бирон-бир ноаниқликни истисно этувчи қонунчиликни тўғри тушунишларини таъминлаш орқали хорижий инвесторларнинг ҳуқуқлари ҳимоясини мустаҳкамлашга қаратилган. Бундан ташқари, ушбунорматив-ҳуқуқий ҳужжат хорижий инвестицияларни ҳимоя қилиш ва амалга ошириш соҳасидаги халқаро ҳуқуқнинг фундаментал стандартларига мос келади.

Иккинчи Жаҳон урушидан сўнг инвестициялар ҳимояси тўрт устунга асосан қурилган: адолатли ва тенг мақомли тартибни таъминлаш; ҳаракат эркинлиги; ноқонуний экспроприациядан ҳимоя; ва хорижий инвесторларнинг халқаро арбитраж механизмларига мурожаат қилиш имконияти. Мисол учун, хорижий инвесторларнинг халқаро арбитражга мурожаат қилиш имкониятлари уларнинг бошқа давлатга қарши даъволарининг ланишини ва халқаро мажбуриятларини бажармаган инвестиция олувчи давлатга нисбатан халқаро арбитраж трибунали томонидан чора кўрилиши имкониятларини беради.

Бу меъёрларнинг барчаси кўпгина замонавий халқаро инвестиция битимлари ва уларнинг лойиҳаларида белгиланган бўлиб, уларга риоя қилиш қўшимча равишда бир қанча халқаро конвенциялар билан кафолатланади [6].

Келажакда инвестицияларни жалб қилмоқчи бўлган, инвестицияларни қабул қилувчи давлатлар, кўпинча хорижий инвесторлар ҳуқуқларини ҳимоя қилишга ва шу билан бир қаторда низоларни ҳал қилиш воситаси сифатида халқаро арбитражга мурожаат қилишга интилишади [6].

Шундай қилиб, Ўзбекистон Республикаси томонидан инвестицияларни ўзаро рағбатлантириш ва ҳимоя қилиш бўйича 55 тага яқин икки томонлама давлатлараро шартномалар тузилган бўлиб, инвестиция фаолияти соҳасидаги қоидаларни ўз ичига олган бир қатор кўп томонлама халқаро ҳужжатлар ратификация қилинган. Бундан ташқари, бу ҳужжатларда инвестиция низоларни ҳал қилиш тартибини ўз ичига олган қоидалар, яъни “арбитраж шarti” мавжуд [3, Б.52-57].

Ўзбекистон Республикаси инвестициявий низоларини халқаро арбитражга тақдим этиш, шунингдек унинг қарорларини тан олиш ва ижро этишни назарда тутувчи қатор халқаро ҳужжатларнинг имзолаган. Жумладан, Ўзбекистон Республикаси 1995 йилдан бери Давлатлар ва хорижий шахслар ўртасида инвестиция низоларини ҳал қилиш тўғрисидаги Конвенция (1965 йил 18 март, Вашингтон) (бундан буён матнда Вашингтон Конвенцияси деб аталади) ва 1996 йилдан бери, Хорижий арбитраж ҳуқуқларини тан олиш ва ижро этиш тўғрисидаги Конвенция (10 июнь 1958, Нью-Йорк) аъзоси ҳисобланади.

Бундан ташқари, 1995 йилда Ўзбекистон Республикаси Энергетика Хартияси (17 декабр 1994, Лиссабон) шартномасига аъзо бўлган. Хартиянинг 26 моддаси инвестор ва Шартнома тузувчи томон ўртасидаги низоларни ҳал этишни тартибга солади.

Бошқа томондан, хорижий инвестицияларнинг кўпайиши инвестиция шартномаларининг ва халқаро инвестиция битимларининг кўпайиши эса хорижий инвесторлар ҳамда давлатлар ўртасида кўплаб низоларга олиб келди.

2020 йил 1 январь ҳолатига кўра, 1987 йилдан 2019 йилгача инвестиция билан боғлиқ низоларни ҳал қилиш бўйича оммавий суд даъволарининг умумий сони 1023 тага етди, бу ерда инвестиция бўйича низоларнинг аксарияти ривожланган мамлакатлар инвесторлари томонидан ривожланиётган мамлакатларга ва ўтиш иқтисодиёти бўлган мамлакатларга қарши бошланган [7].

Сўнгги пайтларда хорижий инвесторлар ва давлат ўртасидаги инвестициявий низолар янада

қўзга ташланиб, уларнинг ўсиши ҳукуматлар учун, айниқса, ривожланаётган мамлакатларда алоҳида муаммолар туғдирмоқда. Шундай қилиб, инвестиция низолари, одатда, давлат ва хорижий инвестор учун ҳам катта молиявий ресурсларни талаб қилади, улар халқаро юридик фирмалар хизматлари учун харажатлар, ҳакамлик ва экспертлар учун тўловлар, шунингдек, бошқа арбитраж харажатлар сифатида қабул қилинади. Одатда, бу низолар бир неча йил давом этади [6].

Қоида тариқасида, инвестиция фаолияти доирасидаги инвестициялар билан боғлиқ бўлган давлат ва хорижий инвестор ўртасидаги инвестиция низолари, одатда томонлар ўртасида қабул қилувчи мамлакат судларида иш юритиш орқали келишувга эришилган бўлса, томонлар ўртасидаги музокаралар ва маслаҳатлашувлар йўли билан ёки халқаро арбитражда ҳал этилади.

Шуни таъкидлаш жоизки, инвестиция низосини арбитраж суди орқали ҳал қилишнинг муҳим шарти ҳар иккала томоннинг бундай низони арбитраж судига юбориш учун мажбурий ёзма розилиги бўлиши ҳисобланади. Шундай қилиб, давлат томонидан низони халқаро арбитражда кўриб чиқишга ва/ёки муайян низони арбитраж судига ўтказишга унинг тегишли розилиги халқаро шартномада, инвестиция шартномасида ва/ёки қонунчиликда берилиши мумкин.

Вашингтон Конвенциясининг 25-моддасига асосан Инвестиция низоларини ҳал қилиш бўйича халқаро марказининг ваколати доирасида (кейинги ўринларда - Марказ) инвестиция билан боғлиқ Аҳдлашувчи давлат (ёки Аҳдлашувчи давлат томонидан Марказга хабар берилган Аҳдлашувчи давлатнинг ваколатли органи) ва бошқа Аҳдлашувчи давлатнинг шахси ўртасидаги бевосита муносабатлардан келиб чиқадиган ҳуқуқий низоларни ҳал этиш киради. Бундай тартиб томонларнинг ушбу низони Марказга ҳал этишга беришга ёзма розилиги олингандан кейингина амалга оширилиши мумкин. Мазкур келишувга эришган томонлар ундан бир томонлама воз кечишга ҳақли эмас.

Инвестицияларни ўзаро рағбатлантириш ва ҳимоя қилиш бўйича Ўзбекистон Республикаси томонидан имзоланган қатор битимлар инвестиция билан боғлиқ низоларни Инвестициявий низоларини ҳал қилиш бўйича халқаро марказ (Вашингтон), Халқаро арбитраж суди қоидаларига биноан арбитраж судига ўтказиш имкониятини назарда тутди. Халқаро савдо палатаси (Париж) ёки вақтинчалик арбитраж (муайян низони ҳал қилиш учун махсус яратилган арбитраж).

Шу билан бирга, Ўзбекистон Республикаси Ҳукумати ва хорижий инвестор ўртасидаги тегишли инвестиция шартномаларида Лондон халқаро арбитраж суди, Гонконг халқаро арбитраж маркази ва бошқалар қоидаларга биноан инвестиция бўйича низоларни арбитраж судига ўтказишга оид нормалар ҳам бўлиши мумкин.

Илгари “Чет эл инвесторлари ҳуқуқларини ҳимоя қилиш кафолатлари ва чоралари тўғрисида” ги Ўзбекистон Республикаси Қонунининг 10-моддасида чет эл инвестициялари (инвестициявий низо) билан бевосита ёки билвосита боғлиқ низо томонлар ўртасида маслаҳатлашувлар йўли билан ҳал этилиши мумкинлиги назарда тутилган эди. Агар томонлар келишувга эриша олмасалар, бундай низо инвестиция бўйича низоларни ҳал қилиш бўйича Ўзбекистон Республикаси қўшилган халқаро шартномалар (битимлар ва конвенциялар) шартлари ва қоидаларига мувофиқ Ўзбекистон Республикаси иқтисодий суди томонидан ёки арбитраж суди томонидан ҳал қилиниши керак эди.

Инвестиция билан боғлиқ низоларни ҳал қилишнинг мумкин бўлган вариантларини аниқлаш мақсадида ушбу қоида назарда тутилганига қарамай, айрим чет эл инвесторлари томонидан ушбу соҳани тартибга солувчи Ўзбекистон Республикаси қонунчилигини нотўғри талқин қилиш ҳоллари бўлган ва номлари кўрсатилган Ўзбекистон Республикасининг қонунининг моддаси, ҳар қандай инвестиция низосини халқаро арбитраж судида ўтказилишида розилик сифатида кўрсатилган.

Ўзбекистон Республикаси Конституциявий судининг қарорига биноан ушбу меъёрни бир хил тушунишни таъминлаш мақсадида 2006 йилда “Чет эллик инвесторларнинг ҳуқуқларини ҳимоя қилиш бўйича кафолатлар ва чоралар тўғрисида” ги Қонунининг 10-моддаси биринчи қисмининг расмий талқини тақдим этилди, унда ушбу модда Ўзбекистон Республикасининг маълум бир инвестициявий низони арбитраж судига ошириши учун розилиги ифодаси эмаслигини билдирилди [1].

Шуни ҳам таъкидлаш керакки, Вашингтон Конвенциясининг 26-моддасига биноан ҳар қандай Аҳдлашувчи Давлат низоларни арбитраж судида кўриб чиқилиши шарти сифатида миллий маъмурий судга ёки суд низоларини ҳал қилиш учун дастлабки мурожаат қилишни талаб қилиши мумкин.

Бу, ўз навбатида, давлатга хорижий инвестордан, инвестициявий низонинг томони сифатида, низоларни ҳал этишнинг халқаро воситаларига мурожаат қилишдан олдин ички қонунчилик воситаларига мурожаат қилишини талаб қилиш ҳуқуқини беради, агарда халқаро шартномада ёки давлат ва инвестор ўртасида бошқа шартлар кўзда тутилмаган бўлса. Кальво доктринасининг давлат суверенитети принципининг [5] моҳияти шундадир.

Бирок, аксарият халқаро даъволар комиссиялари ва бошқа халқаро трибуналлар, яъни ихтисослашган (ad hoc), институционал ёки доимий арбитраж бўладими, томонидан кўриб чиқилмаган инвестициявий низоларда, ички ҳимоя воситаларини қўлланиши жиддий муаммога айланмади, чунки низоларни ҳал этиш механизмлари халқаро шартномалар ва инвестиция шартномалари ёки низо томонлар ўртасида шартномалар асосида кўриб чиқди ва ушбу ҳужжатларда низони арбитраж судига оширишдан олдин ички ҳимоя воситаларидан фойдаланиш кераклиги кўрсатилмаган [5].

Шу билан бирга таъкидлаш жоизки, судларда ишларни кўриб чиқиш сифатини ошириш, шунингдек, холис, адолатли ва қонуний суд қарорларини қабул қилишга ҳисса қўшишда, томонларнинг тенглиги ва рақобатбардошлигини таъминлаш механизмларини амалда кенгайтириш мақсадида Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2020 йил 24 июлдаги №ПФ-6034-сон “Судлар фаолиятини янада такомиллаштириш ва одил судлов самарадорлигини оширишга доир қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида”ги Фармонида биноан Олий суд таркибида инвестиция эквиваленти 20 млн. АҚШ долларидан кам бўлмаган йирик инвесторлар ва давлат органлари ўртасида келиб чиқадиган инвестициявий низоларини кўриб чиқиш бўйича суд тузилмаси яратилди.

Ўзбекистон Республикаси инвестиция қонунчилиги имкон қадар шаффоф ва тушунарли бўлишини таъминлаш, шунингдек, хорижий инвестор учун ҳам, давлат учун ҳам ўзаро мақбул ечим топиш асосида инвестиция низоларини самарали ҳал этиш ва инвестиция арбитражининг олдини олиш мақсадида Ўзбекистон Республикасининг “Инвестициялар ва инвестиция фаолияти тўғрисида”ги Қонунида халқаро инвестиция ҳуқуқи ва инвестиция низоларини самарали ҳал этишда глобал тенденцияларга асосланган тегишли нормалар киритилган.

“Инвестициялар ва инвестиция фаолияти тўғрисида”ги Қонуннинг 63-моддаси инвестиция низоларни ҳал қилиш учун умумий механизмни ўз ичига олади ва инвесторлар ва давлат ўртасида инвестициявий низоларни ҳал қилиш учун бир нечта босқичдан иборат тартибни ўз ичига олади:

1. Музокаралар олиб бориш, бунда томонлар низони ҳал қилиш учун ҳаракат қилишлари керак;

2. Медиация йўли, чунки Ўзбекистон Республикасининг “Медиация тўғрисида” ги Қонунининг 18-моддасига мувофиқ, давлат органи жалб қилинган низо юзага келганда, давлат органи медиация чораларини кўриши кўрсатилган;

3. Агар низо музокаралар ва медиация йўли билан ҳал этилмаса, низо Ўзбекистон Республикасининг тегишли суди томонидан ҳал этилиши лозим;

4. Юқорида айтиб ўтилган босқичларда низоларни ҳал қилиш имкони бўлмаса, Ўзбекистон Республикаси халқаро шартнома ва агар (ёки) инвестор ва Ўзбекистон Республикаси ўртасида тузилган шартномада арбитраж бандда кўрсатилган бўлса, бу низо халқаро арбитраж суди орқали ҳал қилиниши мумкин.

Фақат Ўзбекистон Республикасининг имзоланган ва амалдаги халқаро шартномалари ва (ёки) инвестор ҳамда Ўзбекистон Республикаси ўртасида халқаро арбитражга мурожаат қилиш пайтида тузилган шартнома доирасидаги ёзма розилик Ўзбекистон Республикасининг инвестициявий низони арбитраж йўли билан ҳал этишга бўлган розилиги ҳисобланади.

Шуни таъкидлаш керакки, Ўзбекистон Республикасининг “Инвестициялар ва инвестиция фаолияти тўғрисида” Қонунининг ушбу моддаси халқаро инвестиция низосини ҳал қилиш учун халқаро арбитражга юборишга мамлакатнинг розилиги ифодасини билдирмайди.

Шу билан бирга, таъкидлаш жоизки, Ўзбекистон Республикасининг “Инвестициялар ва инвестицион фаолият тўғрисида”ги Қонуни халқаро ҳуқуқнинг устуворлигини тан олади ва Ўзбекистонда ҳеч қандай инвестициявий низо халқаро арбитражда кўриб чиқилмаслигини назарда

тутмайди. Шу муносабат билан Ўзбекистон Республикасининг халқаро шартномасида инвестор ва ҳукумат ўртасидаги низоларни бошқача тарзда, жумладан, халқаро арбитражда ҳал қилиш назарда тутилса, бундай келишув устун бўлади.

Таъкидлаш лозимки, бу мақоланинг мақсади илгари мавжуд қонун маъносини ўзгартириш ёки хорижий инвесторлар ҳуқуқларини чеклаш эмас, балки, Ўзбекистон Республикасининг халқаро арбитражга розилиги масаласига оидлик киритиш учун, ҳар бир муайян ҳолатда аниқ кўриб чиқилиши керак ва халқаро арбитражга бундай розилик ҳужжатларида белгиланган тартибда аниқ ёзма акс эттирилиши лозим.

Бундан ташқари, шуни таъкидлаш лозимки, инвестициявий низо тушунчаси умумқабул қилинган тушунча бўлиб, асосан давлат ва инвестор ўртасидаги инвесторнинг инвестиция фаолиятини амалга ошириш билан боғлиқ низоларни назарда тутати [2, Б.577-590].

Шундай қилиб, Ўзбекистон Республикасининг “Инвестициялар ва инвестиция фаолияти тўғрисида”ги Қонунининг 63-моддасига кўра, “инвестиция низои” Чет эл инвестициялари билан боғлиқ бўлган ва Ўзбекистон Республикаси ҳудудида чет эллик инвесторнинг инвестиция фаолиятини амалга ошириши чоғида юзага келадиган низо (инвестициявий низо), яъни, бу инвестор ва давлат ўртасида келиб чиқадиган низо ҳисобланади.

Бироқ, одатда, инвестициявий низо хусусиятига эга бўлмаган икки юридик шахс ўртасидаги шартномавий-ҳуқуқий муносабатлардан келиб чиқадиган низолар– тижорат низоларидир [2, Б.577-590].

Халқаро инвестиция арбитражи чет эл инвесторининг ўз ҳуқуқларини инвестиция қабул қилувчи давлатнинг миллий судларидан ташқарида ҳимоя қилишига кафолат беради. Айтиш жоизки, танқидчилар баъзи шартномаларнинг чет эллик инвесторларга берадиган махсус ҳуқуқлари кутилмаган оқибатларга олиб келиши мумкин, шу жумладан чет эллик инвесторларга имтиёзли режим беришини ва умумий белгиланган давлат регламентининг чекланишини таъкидлайдилар, чунки хорижий инвесторнинг давлатга нисбатан халқаро битимлар ва/ёки шартномаларга мувофиқ унинг ҳуқуқларини бузилиши нуқтаи назаридан юзага келиши мумкин бўлган даъволари маълум даражада унинг сиёсати таъсир қилиши мумкин [4].

Юқоридагиларга асосланиб, низоларни ҳал қилиш бўйича “Инвестициялар ва инвестиция фаолияти тўғрисида”ги Ўзбекистон Республикаси Қонунининг қоидалари миллий Қонунчилик нормаларини аниқ ва тўғри тушунишга ёрдам беради ва энг муҳими, инвестиция низоларини ҳал қилишнинг муқобил механизмларини қўллаш орқали ҳал қилиш учун ҳуқуқий асос яратади.

Иқтибослар/Сноски/References:

1. Решение Конституционного суда Республики Узбекистан «О толковании части первой статьи 10 Закона «О гарантиях и мерах защиты прав иностранных инвесторов», <https://www.lex.uz/ru/docs/1267669>
2. Commercial and Investment Arbitration: How Different are they Today?: The Lalive Lecture 2012*, Karl-Heinz Böckstiegel Arbitration International, Volume 28, Issue 4, 1 December 2012, Pages 577–590, <https://doi.org/10.1093/arbitration/28.4.577>
3. Islambek Rustambekov & Abduaziz Isakulov. (2021); Uzbekistan in 2020: Foreign Direct Investment and Investor-State Dispute Resolution. *Int Aca. J Law*; 2(1), 2021: 52-57
4. James M. Claxton, Compelling Parties to Mediate Investor-State Disputes: No Pressure, No Diamonds?, 20 *Pepp. Disp. Resol. L.J.* 78 (2020) Available at: <https://digitalcommons.pepperdine.edu/drlj/vol20/iss1/4>
5. Surya P. Subedi. *International Investment Law: Reconciling Policy and Principle*. Oxford and Portland, Oregon: Hart Publishing, 2008.
6. United Nations Conference On Trade And Development, *Investor–State Disputes: Prevention and Alternatives to Arbitration*, UNCTAD Series on International Investment Policies for Development, New York and Geneva, 2010, <https://unctad.org/system/files/official-document/diaeia200911en.pdf>
7. <https://unctad.org/system/files/official-document/diaepcbinf2020d6.pdf>